

Muistio

KOHEESIO 2021+ TYÖRYHMÄN 10. KOKOUS

Aika 10.12.2019 klo 9:30 – 12

Paikka: UM, auditorio, Etelä Esplanadi 4, Helsinki

Läsnä:

Pihlman Marja-Riitta, TEM, pj
Alasentie Jukka, Pirkanmaan liitto
Nuotio Tarja, Varsinais-Suomen liitto
Sihvola Sanna, MMM
Viljamaa Kimmo, Vantaan kaupunki
Ekdahl Päivi, Lapin liitto
Tuovinen Anu, Akava
Keränen Petri, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Rusanen Timo, Saarijärven kaupunki
Pulliainen Juha, Etelä-Savon ELY-keskus
Hämäläinen Päivi, STM
Yltiö Mauri, YM
Aronen Kauko, Kuntaliitto
Vehreävesa Satu, Pohjois-Savon liitto
Wood Päivi, Keskuskauppakamari

Muut:

Jaana Valkokallio, Sirpa Hautala, Marika Ikäläinen, Jenni Hyvärinen/TEM
Päivi Keisanen/Pohjois-Pohjanmaan liitto, Tiina Huotari/Uudenmaan liitto

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen 9:38 toivottamalla lämpimästi tervetulleeksi ja käymällä läpi agendalla olevia asioita eli TKI-rahoituksen ja rakennusrahoituksen yhteensovitus, Interregin valmistelutilanne, Maaseuturahaston ja EMKR:n valmistelutilanne ja kumppanuussopimuksen valmistelu.

Puheenjohtaja totesi, että kokousaineistossa on jaettu edellisen hallituksen iltakoulun linjausmuistio, jota on odotettu. Ohjelmien lukumäärälinjauksen myötä on voitu käynnistää SOVA-lain mukainen kuuleminen. Parhailaan on työstön alla uusi versio ohjelman strategiasta ja sisällöstä. Sen valmistelussa otetaan huomioon ohjelmaversioon toimitetut kommentit ja pyritään tiivistämään ja fokusimaan ilmaisua sisäisesti yhtenäiseksi ohjelmaluonnokseksi. Seuraava versio tulossa on 13.12. keskusteltavaksi kumppanien ja sidosryhmien kanssa. Palautteet pyydetään 20.1. mennessä.

Puheenjohtaja kertoi sihteeristön terveisinä, että toisin kuin ed. kokouksessa sovimme, ei tähän kokoukseen ole siirretty tukimuotokysymyksiä. Työtä on jatkettu hallintojaostossa ja lakiryhmän kokouksessa. Teemaa tullaan käsittelemään 22.1. järjestettävässä kansainvälisessä workshopissa.

2. Kokouksen 6.11.19 muistion hyväksyminen

Puheenjohtaja totesi, että muistion joissakin virkkeissä on joitakin epä johdonmukaisuuksia. Muistion hyväksymiskohdassa viitataan päivämäärään 6.11. vaikka pitäisi olla 2.10. Muistio sinänsä vastaa käytyä keskustelua. Muistio hyväksytään pj:n em. reunahuomioilla.

3. TKI-rahoituksen ja rakennerahastojen yhteensovitus

Asiakohdassa kuultiin kaksi esitystä ja käytiin niiden perusteella keskustelua. Pirjo Kutinlahti TEM:stä esitteli kansallista TKI-tiekarttaa. Hän toimii ko. valmistelussa TEM:n vastuuhenkilönä. Paikalla oli myös Mika Pikkarainen täydentämässä esittelyä. Kutinlahti esitteli TKI-toimintaympäristöä, joka on koulutuksen ja tutkimuksen osalta heikentynyt suhteessa kansainväliseen kilpailuun. Julkiset TKI-menot kasvavat huomattavasti hitaammin kuin BKT. Erityisesti soveltavan tutkimuksen resurssit on leikattu merkittävästi. TKI-menoista yksityinen sektori muodostaa 2/3 osaa. Isommat yritykset ovat osin siirtäneet TKI-toimintaansa ulkomaille. Tämä herättää kysymyksen onko kotimainen TKI-ympäristö houkutteleva edes kaikille kotimaisille toimijoille.

TKI-tiekartta 2030 määrittelee TKI-politiikan keskeiset painopisteet, joita ovat sivistys, tutkimus ja korkeatasoinen osaaminen; kumppanuudet ja ilmiöpohjainen TKI-toiminta; TKI -myönteinen toimintaympäristö ja mahdollistava hallinto sekä Ennakoitava ja TKI-toimintaan kannustava rahoitusympäristö.

Valmistelussa on edetty sidosryhmäkuulemisen vaiheeseen, jonka jälkeen koostetaan keskusteluista yhteenveto. Tiekartta on tarkoitus viedä Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmään 11.2.2020. Tavoitteena on saada tiekartta valmiiksi helmi-maaliskuussa. Päivitys tapahtuisi vuosittain loppuvuodesta. Kutinlahti totesi, että tiekarttatyössä on yhtymäpintoja mm. yliopistokaupunkisopimukseen ja tutkimusinfrastruktuuristrategiaan ja – tiekarttaan, jossa tullaan painottamaan kansallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistyötä ja tutkimusinfra yritysten käyttöympäristönä.

Puheenjohtaja avasi keskustelun. Tarja Nuotio totesi, että älykäs erikoistuminen ei näy kalvoissa. Hän kysyi, miten linkki tiekartasta avataan rakennerahasto-ohjelman mahdollistavana edellytyksenä toimivaan älykkääseen erikoistumiseen.

Kutinlahti vastasi, että on käyty keskustelua maakuntien liittojen TKI-vastaavien kanssa, jotka ovat ehdottaneet säännöllistä keskustelua maakuntien ja kansallisen suunnittelun yhteistyössä. TKI-tiekartta ei ota kantaa teemoihin.

Satu Vehreävesa kysyi miten, ekosysteemisopimuksia valmistellaan yo-kaupunkien kanssa.

Mika Pikkarainen TEM:stä kertoi, että nyt on käyty kaupunkien kanssa alustavia keskusteluja ekosysteemeistä (innovaatio ja liiketoiminta). Keväällä käydään varsinaiset keskustelut. Sisältöjä ja toimintamalleja haetaan edelleen kokonaisuudelle, jossa on pohjana yliopistonkaupunkien ekosysteemisopimukset kestävä kaupunkikehittämisen toteuttamistapana ja hallituksen linjat valtakunnallisena toimintana toteutettavat osaamis- ja innovaatioverkostot mukana.

Puheenjohtaja kiitti Pikkaraista asian avaamisesta ja totesi, että Katja Palonen mainitsi valmistelusta edellisessä ryhmän kokouksessa.

Juha Pulliainen näki TKI-rahoituksen makrotason selkeänä tavoitteena 4 %:n tason. Hän uskoo, että tulevalle kaudelle rakennerahastoilla ja CAP-suunnitelman mukaisesti tehdään toimia, jotka kasvattavat TKI-intensiteettiä. Määrän sijaan Pulliaista huolettuu laatu. Soveltavan tutkimuksen vaikuttavuuden arviointiin tulisi saada osaamista ja mekanismi. Pullainen pitää valitettavana, että BF:n tukea ei enää saada käytännön päätöksentekijöille. Tukea päättäjille ja verkottumista toimijoille tarvitaan.

Älykkään erikoistumisen strategia on hyvä lähtökohta maakunnissa. Huomiota tulisi kiinnittää toimeenpanoon ja eri alueiden vahvuuksien käyttöön.

Jukka Alasentie totesi, että rakennerahastovarot tulevat olemaan merkittävästi suurempi resurssi kuin kansalliset erityisvarat. TEM:n tulisi ottaa mukaan kaupunkikohtaisiin neuvotteluihin paikalliset rahoittajat, maakuntien liitot ja ELYt kokonaiskuvan luomiseksi. Rakennerahastoissa on mukana kansainvälistä toimintaa tukeva uusi komponentti 5. Alasentie totesi, että kansainvälinen ulottuvuus tulisi näkyä paremmin TKI-tiekarttaluonnoksessa.

Kutinlahti vastasi olevansa samaa mieltä siitä, että kaupunkien ja maakuntien liittojen tulee käydä vuoropuhelua ja vahvistettava yhteistyötä. Hän totesi, että TKI-tiekarttasuunnittelussa on ollut näkemys, että TKI-hyötyjä on haettava myös ulkomailta. Viennin ja kansainvälistymisen ohjelmassa tämä näkyy tarkemmin.

Puheenjohtaja totesi, että yliopistokaupunkien kanssa on käyty vasta alustavia keskustelua tiukassa aikataulussa ja että jatkokeskusteluissa on hyvin mahdollista laajentaa keskustelua.

Päivi Keisanen näki, että on oltava selkeä yhteys kansallisen innovaatiopolitiikan ja alueellisen innovaatiotoiminnan välillä. Hän tiedusteli, onko TEM:ssä pohdittu mille tasolle hallinnointi rakentuu hallinnointi älykkään erikoistumisen ennakkoehdossa?

Jaana Valkokallio vastasi, että älykkään erikoistumisen hallinnointi tulisi alueelliselle tasolle kuten se käytännössä on nytkin. Hallinnointitaso tulisi huomioimaan valmistelussa olevassa alueiden kehittämisen lainsäädännössä. Valkokallio totesi, että olennaista on kansallisen innovaatiopolitiikan ja alueellisen toiminnan yhteensovitus. TEM valmistelee kirjettä, jolla kuvataan TKI-tiekartan, ALKE-päätöksen ja AES:n osalta kokonaisuutta ja yhtymäpintoja.

Hanna Vuorinen ja Timo Vuorilehto TEM:stä esittelivät tulevaa Horisontti Eurooppa välinettä ja sen valmistelutilannetta. He ovat valmistelusta vastaavia TEM:ssä. Uudessa Horisontti Euroopassa on kolme pilaria, jotka keskittyvät tukemaan sekä perustutkimusta että soveltavaa tutkimusta ja markkinoille viemistä, että nykyisellä kaudella aloitettu Innovaationeuvoston ja Eurooppalaisen Innovaatio- ja Teknologian instituutin mukaista työtä. Horisontti Euroopan visiona on tukea ilmastonmuutoksen torjuntaa (talousarviotavoite 35 prosenttia), kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista ja unionin kilpailukykyä ja kasvun lisäämistä.

Vuorinen ja Vuorilehto kävivät läpi komission laatiman nk. synergialiitteen Horisontti Euroopalle avulla muita EU-ohjelmia ja rahastoja, jotka linkittyvät siihen. He esittelivät myös komission näkemyksiä synergioiden rakentamiseksi. Komissio olettaa, että sovellettaisiin Seal of Excellence-menettelyä ja varainsiirtoa. Seal of Excellence-menettely soveltuu yhden osallistujan hankkeeseen, esim. pk-instrumentti ja tutkijanvaihto. Vaikeutena ollut valtioneuvosto, jota korjataan muutoksilla valtioneuvostoihin (ryhmäpoikkeusasetus). Varainsiirto rakennerahastoista Horisontti Eurooppa ohjelmassa tarkoittaisi siirtoa korvamerkittyyn maakohtaiseen/maakuntakohtaiseen pottiin. Komissio selvittää toimeenpanoprosesseja ja on tiedustellut jäsenvaltioilta kiinnostusta.

Puheenjohtaja avasi keskustelun. Päivi Ehkdal kysyi, miten varmistettaisiin, että mahdollinen siirto ei vähentäisi alueen tai jäsenmaan "osuutta" yhteisestä potista?

Juha Pulliainen totesi, että yksittäisen yrityksen rahoituslähteitä on jo melko paljon. Hän piti universaalina pulmana sitä, miten saataisiin yrityksen hakemus läpi toisessa välineessä, jos ensisijainen väline ei myönnä rahoitusta. Ongelmaksi yrityshankkeissa tulee pitkittynyt prosessi uusine alusta alkavine hakukierroksineen. Aika voi ajaa tarpeen ja idean ohi.

Jukka Alasentie kertoi, että rakennerahastovaroja on käytetty niin, että on kehitetty tutkimusympäristöä ja sitä kautta edistetty toimijoiden TKI-työtä. Hän kysyi olisiko maakunnalla veto-oikeutta nk. maakuntakohtaiseen Horisonttirahoitukseen AES-perusteella. Alasentie piti menettelyä yrityksen kannalta mahdollisesti edullisena.

Satu Vehreävesa pohti myös, miten varmistetaan varainsiirtokuviossa, että valittavat hankkeet ovat maakunnan AES:n kannalta perusteltuja. Hän kysyi, noudettaisiinko jatkossakin tällä kaudella käytössä ollutta menettelyä, jolla varmistetaan Smart Specialisation Platformista hankkeen älykkään erikoistumisen strategian mukaisuus komission päätöksenteossa.

Hanna Vuorinen vastasi, että varainsiirtoasia on tullut esille kumppanuuksien kautta ja se tarkoittaisi sitä, että jo suunnitteluvaiheessa asetetaan kumppanuudelle tavoitteet omien painotusten eli AES:n mukaisesti. Timo Vuorilehto lisäsi, että varainsiirtorahoitukselle voi laittaa maakuntaehdon, joka määritteli, että rahoitus osoitetaan vain ko. maakunnan toimijalle. Kyseinen rahoituspotti voitaisiin kohdistaa yksittäiseen hakuun, joka on määritelty AES:n mukaan. Vuorilehto totesi Seal of Excellence-menettelystä, että se olisi MFF-piiriin kuuluvan rahoituksen laatu-merkki, joka mahdollistaisi hankkeen sijoittamisen muihin rahoitusohjelmiin, mikäli se sopii ko. ohjelman sisältöön. Hän totesi, että asian käytännön järjestymisen osalta ei olla vielä kovin pitkällä. Komissiota tulisi lobata, jos halutaan edistää tätä.

Puheenjohtaja kiitti ymmärrettävistä ja riittävän konkreettisista esityksistä.

4. Interreg/ENI –ohjelmien valmistelutilanne

Helinä Yli-Knuutila TEM:stä esitteli ajankohtaista tilannetta. Tulevalla kaudella ulkorajayhteistyön ENI-ohjelmista käytetään lyhennettä NDICI= Neighborhood, Development and International Cooperation Instrument). Euroopassa on yli 100 Interreg-ohjelmaa, jotka ovat Euroopan sisärajoilla toteuttavia yhteistyöohjelmia. Rahoitus pienenee arviolta noin 28 %. Tämä tarkoittaa sitä, että on priorisoitava ohjelmia, kun sekä Suomen että Ruotsin rahoitus vähenee. Yli-Knuutila totesi, että rahoituksen vähentyessä ohjelmavalmistelun lähtökohtia on tarkennettava. On mietittävä, minkä kokoinen ohjelma on toimintakykyinen ja pohdittava päällekkäisyyden välttämistä. On sovittava teemoittain työjako ja parannettava koordinaatiota. Sisältö tulee fokusoida, toiminnasta tulee saada irti paras vaikuttavuus ja toiminnan tulee olla alueiden kannalta olennaisinta. Valmistelussa ohjaavia periaatteita ovat rahoituksen vaikuttavuus ja pysyvät tulokset, ohjelmatyön rooli laajempien politiikkakokonaisuuksien käytännön työkaluina ja yhteistyömahdollisuuksien säilyttäminen.

Interreg-ohjelmat voivat toimia ensimmäisinä askelina kohti laajempia kansainvälisiä verkostoja ja hankekilpailuja. Esimerkiksi Nord-ohjelmassa tämä on todettu hyväksi toimintatavaksi. Rajojen hallinta ja turvallisuus ovat tärkeitä teemoja ENI/NDICI-ohjelmissa. Alueiden rooli on keskeinen ohjelmien valmistelussa, toimeenpanossa ja seurannassa. Ohjelmien tulisi olla konkreettisia työkaluja poliittisen strategioiden toimeenpanossa esim. arktinen strategia ja Itämeristrategia.

EU-tason valmistelussa on edetty. EAY-asetuksesta on noin 70 % käyty läpi ja löydetty kompromissi. Kansainvälisen toiminnan uusi nk. komponentti 5 on siirretty EAY-asetuksesta EAKR-asetukseen. Tämä tarkoittaisi, että osa rahoituksesta siirtyisi EAKR:oon. Yli-Knuutila totesi ohjelmoinnin käynnistyvän ensi vuonna ohjelmien lukumäärästä ja maantieteestä päättämällä.

Puheenjohtaja avasi keskustelun. Tarja Nuotio kysyi mistä EAY-asetuksen asioita ei ole päästy yksimielisyyteen. Yli-Knuutila totesi, että suurin auki oleva asia on tulisiko toimintapoliittinen painopiste 4 sisällyttää pakollisen ohjelmiin.

Päivi Ekdahl totesi, että valmisteluun liittyvässä keskustelussa iso kysymysmerkki on se, mitä ohjelmia tulee. Hän piti mahdottomana käynnistää kunnolla valmistelua ennen päätöksiä. Ekdahl epäilee vahvasti, että ohjelmat voisivat käynnistyä v. 2021. Hän kysyi kuka päättää mitkä ohjelmat jatkavat. Yli-Knuutila vastasi, että ohjelmista pitää päättää osallistuvien maiden kanssa. Ruotsin, Norja ja Viron kanssa on ollut hyvää yhteistyötä. Tulossa on keskustelu Venäjän kanssa. Yli-Knuutila arvioi, että helmi-maaliskuussa olisi olla näkemys muiden maiden kanssa, jonka jälkeen mahdollisuus hakea poliittista linjoitusta. Virallisesti valmistelu etenee niin, että komissio julkaisee virallisen listan ohjelmista. Keskustelu ympäristö ei ole ollut ongelmaton. Komissio on ajanut selvästi nykyistä pienempää määrää ohjelmia ja tullut avauksillaan myös jäsenmaiden yhteistyön väliin.

Puheenjohtaja summasi keskustelua todeten, että dialogi jatkuu ja että monikansallinen valmistelu vaatii pelisilmää.

5. Maaseuturahaston ja EMKR:n valmistelutilanne

Sanna Sihvola MMM:stä kertoi ajankohtaisesta tilanteesta. Sihvola tähdensi, että tulevalla kaudella maaseutu- ja maatalousrahasto eivät ole rakennerahastoja. Maaseudun kehittämiseen ei ole juuri-kaan kansallisia varoja. Olennaisin tavoite on säilyttää maaseutualueet elinvoimaisina. Maaseuturahaston asetuskäsittelyssä ei olla vielä trilogivaiheessa. Uuden toimeenpanomallin mukaan komissio valvoo jäsenmaan tasolla, ei tuensaajan tasolla. Jäsenmaan tulee ennakoida tuotoksia ja tuloksia, joita komissio seuraa. CAP-asetusehdotus on yleispiirteinen ja sisällöltään pitkälti nykyisen kaltainen. Se ei määrittele tukikelpoisuutta. Tämä tarkoittanee lisäpainetta kansallisen tason sääntelyyn. Vihreän arkkitehtuurin osalta valmistelu EU-tasolla auki. Siirtymäkauden asetus tullaan laatimaan vuodelle 2021. Uusi ohjelma käynnistyy vuonna 2022. Kansallisesti on määriteltävä, miten siirtymäkausi hoidetaan. Hallitusohjelmassa on todettu, että volyyymi tulisi kaikissa ohjelmissa säilyä samana.

Valmistelussa myöhemmin linjattavaksi tulevia asioita ovat mm. rahoituksen suuntaaminen ja painotaminen maaseudun määrittelyn mukaisesti (harvaan asuttu maaseutu, ydinmaaseutu ja kaupunkien läheinen maaseutu), varojen jakokriteerit, rahoituksen sisällön ja määrän yhteensovitus eri puolilla Suomea erityisesti maaseuturahaston ja rakennerahastojen välillä sekä linjaus siitä tullaako koko maan maaseutualueet kattamaan Leader-ryhmillä. Tulevana keväänä käynnistyy Älykkäät maaseudut kiertue yhdessä MANEn ja SANKin kanssa tavoitteena tukea ELY-keskuksia alueellisessa suunnittelussa ja Leader-ryhmiksi hakeutuvia. Tavoitteena on saattaa CAP-suunnitelmaluonnos kansallisella tasolla kommentoitavaksi kesällä.

Sihvola korosti, että TEM:n kanssa on ollut hyvä yhteistyö ja ministeriöiden välillä käydään jatkuvaa keskustelua yhteen sovitettavista teemoista. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) osalta EU-tason valmistelu on edennyt maaseutuvalmistelua ripeämmin, ja nyt ollaankin jo trilogivalmistelussa. EMKR:n tulevan kauden kansallisessa valmistelussa on tehty nykytila-analyysiä. Syksyllä 2020 on tavoitteena olla valmis ohjelmaluonnos.

Puheenjohtaja kiitti kattavasta tilannekuvasta ja ennusteista jatkovalmistelun suhteen ja avasi keskustelun.

Petri Keränen totesi, että Pohjois-Pohjanmaalla strategisena painopisteenä on elintarvikkeiden jatkojalostusasteen nostaminen. Hän painotti, että pitäisi kyetä edistämään myös kalatalousalan jatkojalostusta, jota nyt ei voida mistään rahoituksesta rahoittaa.

Puheenjohtaja totesi, että TEM ja MMM ovat keskustelleet tästä työnjaosta. Sipilän hallituksen aikana asia kiteytettiin niin, että kun kala on kokonaisena, se kuuluisi MMM:lle ja kun siitä edetään, tulisi TEM:n tontille. Asia ei kuitenkaan näin yksinkertainen.

Sihvola totesi, että jatkossa kalanjalostus tulisi EAKR:n avulla tuettavaksi, kun uudistetaan TEM:n yritystukilainsäädäntöä. Tarpeen on muutoinkin varmistaa erityisesti elintarvikealan osalta, ettei synnyt väliinpuotojia.

Timo Rusanen piti Älykkäät maaseudut kiertuetta kiinnostavana. Hän pohti, miten varmistetaan, että korkeakoulukaupunkien osaamista hyödynnetään myös maaseutuohjelmassa. Sihvola vastasi, että Älykkäät maaseudut kiertue käsittelee mm. tätä kysymystä kullakin ELY-alueella. Mukaan kutsutaan kaikki alueen olennaiset toimijat. Yliopistot ja korkeakoulut keskeisiä ovat tekijöitä innovaatioiden edistäjinä myös maaseudulla. Kiertue käynnistyisi helmikuussa yhteisellä tilaisuudella, johon rakennerahastot tulisivat mukaan. On käyty keskustelua voisiko kiertueen toteuttaa yhteistyössä rakennerahastojen kanssa mutta päädyttiin siihen, että kiertueen agendalla on jo niin vahva panos ohjelmaa ml. MANE ja SANK, että tässä yhteydessä ei laajenneta kiertueen sisältöä.

Puheenjohtaja ehdotti, että kannattaisi vielä pohtia tavalla tai toisella myös rakennerahastojen huomioimista kiertueella myös näyttönä yhteiseen suuntaan kulkemisesta ja yhteistyöstä.

Juha Pulliainen totesi, että rahastojen yhteensovitus on edennyt kausi kaudelta. Elintarvikealalla rahastot toimivat jatkumona. CAP ja rakennerahastot ovat sisällöllisesti entistä lähempänä toisiaan.

